

คู่มือโครงการส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565
โครงการส่งเสริมการอารักขาพืชเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
กิจกรรมส่งเสริมการอารักขาพืชเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

1. ความสอดคล้อง

- 1.1 ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- 1.2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น การเกษตร แผนแม่บทย่อย เกษตรปลอดภัย
- 1.3 แผนปฏิรูปประเทศ -
- 1.4 แผนงานยุทธศาสตร์การเกษตรสร้างมูลค่า

2. หลักการและเหตุผล

การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศต้องอาศัยยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) เพื่อให้เกิดความยั่งยืน บรรลุตามวิสัยทัศน์ของประเทศที่ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งแผนแม่บทยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการเกษตร แผนแม่บทย่อยเกษตรกร ปลอดภัย มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและการรับรองความปลอดภัยในระดับต่างๆ สนับสนุนและ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้มากขึ้น โดยมีแนวทางการพัฒนาสนับสนุนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลด ละ เลิกการใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย เพื่อลด ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผลผลิตทางการเกษตรไม่มีการปนเปื้อนของสารเคมีทางการเกษตรที่เป็นอันตราย

ในการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรรูปแบบแปลงใหญ่ และผลักดันให้การผลผลิตเข้าสู่การรับรอง มาตรฐานคุณภาพสินค้าเกษตรในประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการรับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัย จีเอพี หรือเกษตร อินทรีย์ เพื่อเพิ่มความสามารถในการการแข่งขันให้สูงขึ้น ผลักดันให้สินค้าเกษตรมีมูลค่าสูงขึ้นนั้น ในกระบวนการผลิต พบปัญหาเรื่องการเข้าทำลายของศัตรูพืชอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นศัตรูพืชรบกวนที่เป็นการระบาดเป็นประจำ หากไม่มีการดูแลเอาใจใส่ที่ดี และศัตรูพืชอุบัติใหม่ที่สร้างความเสียหายให้กับผลผลิต เช่น โรคใบด่างมันสำปะหลัง หรือหนอนกระทู้ข้าวโพดลาย เป็นต้น รวมความเสียหายปีละไม่ต่ำกว่าหลายแสนไร่ มูลค่าความเสียหายไม่ต่ำกว่าหลาย แสนล้านบาทเช่นกัน ซึ่งเมื่อเกษตรกรพบการระบาดของศัตรูพืชก็จะหันไปพึ่งพาสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพียง อย่างเดียว เนื่องจากหาได้ง่าย ใช้สะดวก มีประสิทธิภาพ (ในบางกรณี) และเห็นผลรวดเร็ว แต่หากเกษตรกรละเลยไม่ ปฏิบัติตามคำแนะนำการใช้อย่างเคร่งครัด ก็จะทำให้เกิดปัญหามลพิษสารเคมีปนเปื้อนในผลผลิต จะเห็นได้จากรายงานของ หน่วยงานในกรมวิชาการเกษตรที่มีการสุ่มเก็บตัวอย่างพืชจากแปลงเกษตรกร และสถานที่จำหน่าย มาตรวจวิเคราะห์ สารเคมีทางการเกษตรตกค้างในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบสารเคมีตกค้างในผลผลิตการเกษตรมากถึงร้อยละ 22.32 ซึ่ง นอกจากจะตกค้างในผลผลิตแล้ว ตัวเกษตรกรผู้ใช้อาจได้รับอันตรายจากการสะสมของสารเคมีในร่างกาย และ สภาพแวดล้อมก็ได้รับผลกระทบจากการตกค้างของสารเคมีในดินและน้ำด้วย ซึ่งหากจะจัดการศัตรูพืชเหล่านี้ให้ได้ผล

ควรต้องใช้หลายๆ วิธีร่วมกันจึงจะมีประสิทธิภาพสามารถแก้ปัญหาการระบาดของศัตรูพืชได้ โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกรต้องร่วมกันวางแผนการจัดการศัตรูพืชตลอดฤดูกาลปลูก โดยการผสมผสานเทคโนโลยีการควบคุมศัตรูพืชหลายๆ วิธีเข้าด้วยกันให้มีผลกับศัตรูพืชชนิดนั้นๆ บริบทของพื้นที่ และบริบทของเกษตรกร เริ่มตั้งแต่ก่อนเกิดการระบาดใช้วิธีทางเขตกรรมเพื่อป้องกันไม่ให้ศัตรูพืชเข้ามาในพื้นที่ ตามด้วยการสำรวจติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง เมื่อเริ่มพบการระบาดใช้การจัดการศัตรูพืชวิธีการต่างๆ เช่น การใช้วิธีกล วิธีฟิสิกส์ ชีววิธี และเมื่อการระบาดเริ่มมีความรุนแรงก็อาจหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อคุ้มครองผลผลิต แต่ควรเป็นทางเลือกสุดท้าย ใช้ให้น้อยที่สุด ใช้อย่างถูกต้องและปลอดภัย และใช้ภายใต้คำแนะนำที่ถูกต้อง ทั้งนี้การจะเลือกใช้วิธีการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีใดนั้น เกษตรกรต้องรู้จักศัตรูพืชที่กำลังเผชิญอยู่ และรู้จักการออกแบบวิธีการให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพกับศัตรูพืชนั้นๆ ดังนั้น การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้เรื่องการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานจึงมีความจำเป็น เพื่อให้เกษตรกรสามารถจัดการศัตรูพืชได้โดยไม่ต้องพึ่งพาแต่สารเคมีเพียงอย่างเดียว แต่ในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นต้องใช้สารเคมี เกษตรกรก็สามารถใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย เพื่อให้ผลผลิตมีความปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตรตกค้าง และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การยกระดับความปลอดภัยของสินค้าเกษตรให้สูงขึ้น เพิ่มโอกาสการแข่งขัน ทำให้มูลค่าของผลิตเพิ่มขึ้นได้ในอนาคต

3. วัตถุประสงค์

- 3.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถวางแผนและดำเนินการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานในพื้นที่พื้นที่ส่งเสริมการเกษตรรูปแบบแปลงใหญ่ และที่จะเข้าสู่การรับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัยในระดับต่างๆ
- 3.2 สนับสนุนการควบคุมพืชด้วยวิธีผสมผสานในพื้นที่เสี่ยงสูงเพื่อควบคุมการระบาดของศัตรูพืช

4. เป้าหมาย / สถานที่ดำเนินการ

เกษตรกรที่ในพื้นที่ส่งเสริมการเกษตรรูปแบบแปลงใหญ่ และ/หรือที่จะเข้าสู่การรับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัยในระดับต่างๆ รวม 50 ราย ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

5. กิจกรรมและวิธีการดำเนินงาน

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ จึงกำหนดกิจกรรมประกอบด้วย

- 5.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินการวางแผนและจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน
 - 5.2 ติดตาม กำกับดูแล และประเมินผล
- โดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินงานดังนี้

5.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินงานและจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน

5.1.1 บริหารจัดการการถ่ายทอดความรู้การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานและการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและปลอดภัย โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอ ดำเนินการ

1) คัดเลือกเกษตรกรที่อยู่ในเป้าหมายการส่งเสริมการเกษตรรูปแบบแปลงใหญ่ และ/หรือที่จะเข้าสู่การรับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัยในระดับต่างๆ ได้แก่ เกษตรปลอดภัย จีเอพี เกษตรอินทรีย์ เป็นลำดับแรก จากนั้นจึงคัดเลือกเกษตรกรในพื้นที่ที่พบการระบาดของศัตรูพืชและมีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในปริมาณมากเป็นลำดับถัดไป สำหรับเข้าร่วมโครงการ และดำเนินการประเมินพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกร (ก่อนเข้าร่วมโครงการ) ผ่านระบบเฝ้าระวังการใช้สารเคมีของเกษตรกร

2) บริหารจัดการการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรโดยใช้รูปแบบต่างๆ เช่น ถ่ายทอดความรู้แบบเผชิญหน้า ถ่ายทอดความรู้แบบออนไลน์ จัดทำสถานีให้ความรู้ จัดทำสื่อความรู้สำหรับเกษตรกร หรือรูปแบบอื่นที่สามารถทำได้ โดยเนื้อหาความรู้ที่เกษตรกรจะต้องได้ข้อให้เกี่ยวกับ การสำรวจติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช การวินิจฉัยอาการผิดปกติของพืชที่สำคัญและพบเป็นประจำในพื้นที่ วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืช การผลิตปัจจัยความคุมศัตรูพืชที่ไม่ใช้สารเคมี เช่น ชีวภัณฑ์ สารสกัดธรรมชาติ การใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและปลอดภัย และผลกระทบจากสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ทั้งนี้ สำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรอำเภอจะต้องวิเคราะห์ปัญหาด้านการจัดการศัตรูพืชที่แท้จริงของเกษตรกรก่อน แล้วจึงเลือกหรือออกแบบวิธีการการถ่ายทอดความรู้ที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาที่แท้จริง เหมาะสมกับสถานการณ์ บริบทของพื้นที่ และเหมาะสมกับเกษตรกร

3) หลังจากดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรแล้วเสร็จ ดำเนินการประเมินพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกร (หลังเข้าร่วมโครงการ) ผ่านระบบเฝ้าระวังการใช้สารเคมีของเกษตรกร

งบประมาณ เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการบริหารจัดการการถ่ายทอดความรู้รูปแบบต่างๆ ที่จังหวัดพิจารณาแล้วว่าเหมาะสมและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม รวมถึงค่าใช้จ่ายในการติดตามประเมินผลความรู้เกษตรกร

5.1.2 สนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน โดยเมื่อเกษตรกรได้รับความรู้ตามข้อ 5.1.1 แล้ว สำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรอำเภอร่วมเป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกรในการวางแผนการจัดการศัตรูพืชที่เหมาะสมกับพืชปลูกและศัตรูพืชที่เป็นปัญหาของเกษตรกร ตั้งแต่การป้องกันการระบาดของ การสำรวจติดตามสถานการณ์ การควบคุมโดยใช้วิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม เป็นไปได้ และ เป็นวิธีการที่ทำให้ผลผลิตมีความปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตรตกค้าง และดำเนินการจัดหาปัจจัยสำหรับควบคุมศัตรูพืชที่จำเป็นให้กับเกษตรกร ซึ่งหากจำเป็นต้องใช้ชีวภัณฑ์ เช่น เชื้อจุลินทรีย์ แมลงศัตรูธรรมชาติ หรือสารสกัดธรรมชาติ สามารถให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันผลิต โดยสามารถจัดทำแผนความต้องการขอรับการสนับสนุนหัวเชื้อจุลินทรีย์ และพ่อแม่พันธุ์ศัตรูธรรมชาติ รวมถึงชีวภัณฑ์ชนิดต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้แต่เกษตรกรยังไม่สามารถผลิตเองได้ ไปยังศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืชที่รับผิดชอบเพื่อขอรับการสนับสนุนได้ต่อไป

งบประมาณ เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับจัดซื้อจัดหาวัสดุที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนกิจกรรมของเกษตรกร เช่น วัสดุสำหรับสำรวจติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช วัสดุสำหรับผลิตปัจจัยควบคุมศัตรูพืช ค่าขนส่งวัสดุ ค่าใช้จ่ายของเจ้าหน้าที่สำหรับการติดตามกำกับดูแลการดำเนินกิจกรรม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม

5.2 ติดตาม กำกับดูแล และประเมินผล

5.2.1 ประเมินผลสารเคมีทางการเกษตรตกค้างในผลผลิตการเกษตรของเกษตรกร

1) กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย ดำเนินการจัดซื้อ/จัดหาชุดน้ำยาตรวจวิเคราะห์สารเคมีทางการเกษตรตกค้างในผลผลิตการเกษตรส่งให้สำนักงานเกษตรจังหวัด เพื่อนำไปตรวจหาสารเคมีทางการเกษตรตกค้างในผลผลิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

2) สำนักงานเกษตรจังหวัด ดำเนินการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิตการเกษตรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอย่างน้อย 1 ครั้ง ก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อประเมินระดับความปลอดภัยของผลผลิตการเกษตรที่ผลิตโดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และรายงานผลการตรวจวิเคราะห์สารเคมีทางการเกษตรตกค้างในผลผลิตของเกษตรกร ผ่านระบบสารสนเทศข้อมูลเพื่อการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย

งบประมาณ เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับจัดซื้อ/จัดหา วัสดุ อุปกรณ์ และชุดน้ำยาตรวจวิเคราะห์สารเคมีตกค้างในผลผลิตการเกษตร และวัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการปฏิบัติงานตรวจวิเคราะห์สารเคมีทางการเกษตรตกค้างในผลผลิตการเกษตร ค่าใช้จ่ายสำหรับการปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ยจะทำการแจ้ง URL ของระบบสารสนเทศข้อมูล

เพื่อการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย ให้ทราบในภายหลัง

6. แผนปฏิบัติงาน

กิจกรรม/ขั้นตอน	แผนปฏิบัติงาน											
	ปี 2564			ปี 2565								
	ต.ค. 64	พ.ย. 64	ธ.ค. 64	ม.ค. 65	ก.พ. 65	มี.ค. 65	เม.ย. 65	พ.ค. 65	มิ.ย. 65	ก.ค. 65	ส.ค. 65	ก.ย. 65
1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินการวางแผนและจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน												
1.1 บริหารจัดการการถ่ายทอดความรู้ การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานและการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและปลอดภัย	←											→
1.2 สนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน	←											→
2. ติดตาม กำกับดูแล และประเมินผล												
2.1 ประเมินผลสารเคมีทางการเกษตรตกค้างในผลผลิตการเกษตรของเกษตรกร												
1) สนับสนุนการดำเนินการตรวจวิเคราะห์สารตกค้างในผลผลิตการเกษตร							←					→

7. ระยะเวลา

เดือนตุลาคม 2564 – กันยายน 2565

8. ผลผลิต ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด

8.1 ผลผลิต (Output)

8.1.1 เกษตรกรได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน

8.1.2 พื้นที่การเกษตรได้รับการสนับสนุนให้มีการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน

8.2 ผลลัพธ์ (Outcome)

8.2.1 เกษตรกรนำวิธีการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานไปปฏิบัติ

8.2.2 ผลผลิตทางการเกษตรมีความปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตรตกค้าง

8.3 ตัวชี้วัด

8.3.1 เชิงปริมาณ

1) เกษตรกรได้รับการพัฒนาศักยภาพไม่น้อยกว่า 50 ราย ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2) พื้นที่ทำการเกษตรไม่น้อยกว่า 100 ไร่ ได้รับการสนับสนุนการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานเชิง

คุณภาพ

1) จำนวนเกษตรกรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเป้าหมาย นำวิธีการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน

ไปปฏิบัติ

2) จำนวนผลผลิตทางการเกษตรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนผลผลิตที่ตรวจ มีความปลอดภัย

จากสารเคมีทางการเกษตรตกค้าง

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เกษตรกรสามารถจัดการศัตรูพืชในพื้นที่ผลิตสินค้าเกษตรของตนด้วยวิธีผสมผสานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสถานการณ์ และบริบทของพื้นที่ โดยอาศัยการควบคุมศัตรูพืชหลายๆ วิธีร่วมกัน ผลักดันให้เกิดการ ลด ละ หรือเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตร เกิดเป็นการเกษตรที่มีความปลอดภัยทั้งกระบวนการผลิต ส่งผลให้ผลผลิตไม่มีการตกค้างจากสารเคมีทางการเกษตร จึงมีความปลอดภัย ถือเป็นการยกระดับความปลอดภัยของสินค้าเกษตรให้สูงขึ้น เพิ่มโอกาสการแข่งขัน เปิดโอกาสการเข้าการสู่ตลาดเฉพาะ ส่งผลให้ผลผลิตมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ตลอดจนลดความเสี่ยงให้กับเกษตรกรที่จะได้รับอันตรายจากสารเคมีทางการเกษตร และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต

10. หน่วยงาน / ผู้รับผิดชอบ

กลุ่มอารักขาพืช สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. ชื่อ นายวิชญ์ คำพินิจ

ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มอารักขาพืช

โทรศัพท์ 081-873-6983

2. ชื่อ นางสาวกัญญพัชร พยาวั่ง

ตำแหน่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

โทรศัพท์ 08-3479-8989

E-mail: kanyapat.doae@gmail.com